

FRÅGOR TILL *PIANISTEN* AV WŁADYSŁAW SZPILMAN:

Musiken har en central plats i *Pianisten*, inte minst genom Władysław Szpilman's yrke. Hur kan musiken ses som en karaktär i denna berättelse? Hur påverkar eller ändrar den boken – och Szpilman's liv?

”Två liv började löpa sida vid sida”, skriver Szpilman i slutet av kapitel 4, när han diskuterar hur det var att leva i Warszawa strax efter att tyskarna intagit staden. Vilka var dessa två liv? Och vilka var de personer som levde dem?

I stora delar av memoaren är Szpilman inlåst: antingen i gettot eller i lägenheter där han gömmer sig. I kapitel 6 skriver han: ”Verkligheten i gettot var så mycket värre bara därför att den gav sken av att man var fri.” Vad har boken lärt dig om de mentala, fysiska, andliga och emotionella konsekvenserna av fångenskap?

Kapitel 8 av boken heter ”En myrstack under hot”. Förklara denna metafor. Vem eller vad beskriver Szpilman med denna bild?

Titta på den korta konversationen i kapitel 9, (s. 116–117) som Szpilman's far har med en tandläkare och en affärsman. Hur skiljer sig deras åsikter åt när det gäller motstånd, hopp och hjältemod? Vem håller du med?

I kapitel 18 jämför sig Szpilman med Daniel Defoes Robinson Crusoe. Vilka likheter och olikheter nämner han? Finns det några andra litterära figurer som du skulle vilja nämna som speglingar av Władysław Szpilman?

Pianisten ger oss tre olika perspektiv på den tyska kaptenen Wilm Hosenfeld. Det första genom Szpilman's berättelse, det andra genom Hosenfeld's egna dagböcker och det tredje genom Wolf Biermann's efterforskning. Hur bidrar perspektiven till att skapa en gemensam bild av vem han var? Finns det tillfällen då de motsäger varandra?

I epilogen påpekar Wolf Biermann att *Pianisten* först publicerades i Polen år 1946 under samma titel som ett av dess kapitel: *En stad dör*. Vilken titel anser du är mer passande eller lämplig? Hur kan titeln påverka läsoplevelsen?

Vill du skriva ut fler läsguider eller tipsa andra? Besök bookmarkforlag.se, där hittar du den här läsguiden och många fler under fliken utgivning. Du kan också mejla oss på bookmark@bookmarkforlag.se

 **BOOK
MARK**

”Historiskt oumbärlig”
– Washington Post

WŁADYSŁAW SZPILMAN PIANISTEN

Romanen bakom den kritikerrosade filmen

Samma år som andra världskriget började, inrättade de tyska myndigheterna ett getto i Warszawa. Extrem överbefolkning, minimala matransoner och ohygieniska förhållanden ledde till sjukdomar, svält och tusentals människors död varje månad.

I SLUTET AV 1930-talet var Warszawa ett centrum för judisk kultur och en av de europeiska städer som hade störst judisk befolkning. En fjärdedel av alla boende i Warszawa var av judisk härkomst. De flesta judar bodde i stadens centrala delar väster om Gamla stan, i och kring vad som kallades de judiska kvarteren.

I samband med den tyska invasionen av Polen den 1 september 1939 drabbades Warszawa av kraftiga luftangrepp och artilleribombning. Redan den 27 september hade tyska trupper intagit staden.

Det tog inte många veckor efter nazisternas intåg förrän de judiska kvarteren, och ett antal hus omkring, markerades med skyltar som anvisade dem som "Karantänområde med risk för spridning av epidemi". Enligt officiella källor skulle det ha rört sig om en tyfusedemi som staden måste skyddas mot.

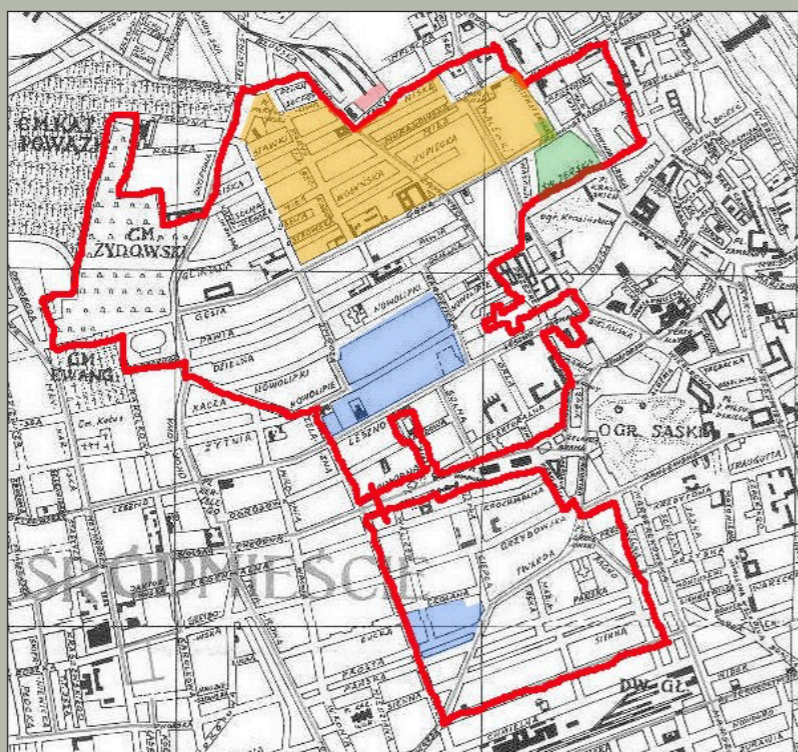
I början av 1940 inringades delar av "karantänområdet" med taggtråd, och juderådet fick order att bygga murar runt området.

Alla judar var tvungna att

identifiera sig genom att bära vita armband med en blå davidstjärna. Tyska myndigheter stängde också judiska skolor, konfiskerade judiskt ägd egendom, värvade judiska män till tvångsarbete och upplöste judiska organisationer.

I OKTOBER 1940 dekreterade tyska tjänstemän inrättandet

av ett getto omslutet av en mur som var över tre meter hög, toppad med taggtråd och noggrant bevakad för att förhindra rörelse mellan gettot och resten av Warszawa. I samband med offentliggörandet av gettot tvingades 138 000 judar som bodde utanför området och 113 000 polacker som bodde i området att byta bostad.

Warszawas getto. Markeringar: Röd – gettoområdet; Gul – "huvudgetto"; Grön – borstfabriken; Blå – områden med fabriker och verkstäder; Rosa – lastkaj/järnvägsstation, Umschlagplatz. Efter massdeportationerna 1942 blev gettot reducerat till "huvudgetto" och kvarteren med verkstäder.

Gettots befolkning var från början samtliga judar som bott i Warszawa, det vill säga omkring 350 000 personer. Detta innebar att en fjärdedel av hela Warszawas befolkning tvingades samman i ett område som motsvarade mindre än 2,5 procent av Warszawas yta.

Marknad i gettot, Smoczagatan, 1941.

Trots stor trängsel sändes ständigt fler judar till gettot genom deportationer från övriga Polen och andra ockuperade länder.

Som mest bodde 500 000 personer i Warszawas getto – på en yta om 1,3 kvadratkilometer och med ett genomsnitt på 7,2 personer per rum.

Gettot var som en egen stad i staden. Där fanns butiker, verkstäder, sjukhus, skolor, barnhem, restauranger, teatrar, soppkök och polis.

Men den extrema trångboddheten ledde till att gettot härjades av tyfus- och tuberkulosepidemier.

De ransonerade livsmedelstillgångarna var inte tillräckliga och ledde till näringsbrist och svält, som ledde till infektioner, apati, psykoser och död.

Mellan 1940 och sommaren 1942 avled 83 000 personer av svält och sjukdom.

DEPORTATIONER TILL koncentrationslägren avgick regelbundet och intensifierades med tiden. Mellan den 22 juli och 12 september deporterades omkring 266 000 av gettots invånare till förintelselägret Treblinka. Under den dryga månaden långa aktionen dödade 35 000 judar inne i gettot.

När endast 50 000 personer fanns kvar i Warszawas getto krymptes området till att endast omfatta det så kallade "huvudgettot", se karta.

Men i augusti bekräftades misstankarna om att de deporterade råkat offer för massmord och på hösten efter de stora deportationerna bildades flera politiska grupperingar med personer som inte hade några illusioner gällande tyskarnas avsikter. De bestämde sig för att göra motstånd även om detta skulle leda till döden. Deras beväpning bestod av pistoler, hemmagjorda bomber och molotovcocktails.

Upproret i Warszawas getto startade den 19 april 1943 och pågick till mitten av maj. Det kvästes brutalt av nazisterna som satte eld på större delen av husen i gettot och avslutade sin insats med att spränga Warszawas stora synagoga. Om-

kring 7 000 judar dog i striderna — skjutna, ihjälbrända eller rökförgiftade. De återstående deporterades till koncentrationsläger. Warszawagettot var därmed likviderat.

FÅ DOKUMENT SOM berättar om livet i Warszawas getto undkom all förstörelse. Två viktiga är Adam Czerniakóws dagböcker från 1939–1942 och det så kallade Ringelblumarkivet som innehåller anteckningar och föremål och nu är en del av Unescos världsarv.

Ett annat starkt vittnesmål är memoaren skriven av den unge överlevande pianisten Władysław Szpilman. *Pianisten* skrevs i direkt anslutning till krigets slut och släpptes första gången redan 1946 under titeln *En stad dör*.

Umschlagplatz, lastplatsen för deportationer.